

Aan museumvisitatiecommissie van Naturalis Biodiversity Center
t.a.v. mr. dr. Ton Rombouts, voorzitter

datum

Leiden, 19 januari 2024

pagina

1/4

betreft

Reactie op visitatierapport Naturalis

Inleiding

In het najaar van 2023 is Naturalis geëvalueerd door uw onafhankelijke visitatiecommissie, als onderdeel van de museumevaluatie in opdracht van de staatssecretaris voor cultuur en media. De evaluatie bestaat in zijn geheel uit een zelfevaluatie, een visitatierapport en een reactie daarop. Voor u ligt de reactie van het bestuur van de stichting Naturalis Biodiversity Center op het rapport van de visitatiecommissie.

Bestuurder en management van Naturalis zijn de visitatiecommissie zeer erkentelijk voor de tijd en moeite die zij heeft besteed aan de visitatie. En voor hun inzet gaat ook onze uitdrukkelijke dank uit naar alle interne en externe betrokkenen bij het gehele evaluatieproces.

Conclusies en aanbevelingen commissie

We stellen verheugd vast dat de commissie over het geheel zeer positief oordeelt over Naturalis. De bevologenheid en het enthousiasme van onze medewerkers worden nadrukkelijk uitgelicht en het succes van museum en onderzoeksinstituut wordt onderstreept. Veel van de aanbevelingen dagen ons vooral uit om het nóg beter te doen.

Kwaliteit

De commissie beoordeelt de kwaliteit van Naturalis als uitstekend. Zij beschouwt de combinatie van de functies van het instituut - collectie, biodiversiteitsinformatie, onderzoek en publieks- en educatieve activiteiten - als onmisbaar instrument voor het vergaren en verspreiden van kennis over biodiversiteit. Zij moedigt Naturalis daarbij aan om zijn outreach-activiteiten nóg prikkelender te maken, met uitgebreider gebruik van de collectie, en vooral met meer lef en humor.

Maatschappelijke relevantie

De commissie is onder de indruk van de activiteiten waarmee Naturalis een bijdrage levert aan de maatschappij. Op drie aspecten gaat de commissie verder in. Ten eerste adviseert zij om de grens tussen activatie en activisme te bewaken. De commissie moedigt Naturalis aan om burgers te inspireren tot gedragsverandering, maar raadt aan weg te blijven van activisme.

Ten tweede moedigt de commissie Naturalis aan zijn rol als voorbeeld serieus te nemen en het belang van biodiversiteit en duurzaamheid in alle uitingen uit te dragen.

Ten derde adviseert de commissie Naturalis om rekenschap te geven van de doorwerking van de koloniale geschiedenis in de identiteit van het instituut.

Vitaliteit: continuïteit en innovatie

De commissie concludeert dat Naturalis een vitaal instituut is waarvan het voortbestaan in de komende jaren cruciaal is. Daarom verdient Naturalis alle steun van de rijksoverheid.

Zij wijst in dat verband op drie belangrijke financiële tekortkomingen, die een structurele oplossing vragen. Ten eerste gaat het om het ontbreken van structurele loon- en prijsbijstelling voor de onderzoekssubsidie van OCW. Ten tweede ontvangt Naturalis structureel een te lage subsidie voor collectiebeheer van OCW. Ten derde is er bij tijdelijke subsidies voor wetenschap sprake van onvoldoende dekking voor overheadkosten.

Voorzien wordt dat binnen enkele jaren de algemeen directeur zal aftreden. De commissie adviseert de raad van toezicht om in dat verband een onderzoek naar een meerhoofdig directiemodel te overwegen.

In de samenstelling van bezoekers, personeel en leiding ziet de commissie kansen om de diversiteit te vergroten. In het algemeen vindt de commissie ook dat de zichtbaarheid verbeterd kan worden.

Reactie

Aanbeveling voor het ministerie van OCW

Nederland heeft met Naturalis een uniek instituut in handen in een iconisch gebouw, met gepassioneerde en deskundige medewerkers én (belangrijker nog) met een maatschappelijk zeer relevante opdracht om hoogwaardige kennis over biodiversiteit te genereren en verspreiden. Om ervoor te zorgen dat Naturalis deze opdracht met verve kan blijven vervullen, dringen wij erop aan om een structurele oplossing te vinden voor de tekortkomingen in de basisfinanciering van Naturalis. Het gaat dan om (1) een structurele loon- prijsbijstelling van de eerste geldstroom, de OWB- subsidie voor het onderzoek en onderwijs van Naturalis, (2) structureel voldoende financiering voor het beheer van de Rijkscollectie, (3) een structurele hogere bijdrage ten behoeve van een toereikende bedrijfsvoering voor de instelling.

Deze aanbeveling onderschrijven we van harte.

Aanbevelingen voor Naturalis

1. Zorg hoe dan ook dat de bedrijfsvoering op sterkte gebracht wordt, zodat de organisatie wendbaar en flexibel is voor de bestaande organisatie en toekomstige initiatieven en groei. Probeer meer uit partnerships met het bedrijfsleven te halen. Houd daarbij wel de bedrijven op voldoende afstand.

We voelen ons gesteund in deze aanbeveling. In 2023 hebben we al verschillende posities in de bedrijfsvoering versterkt, onder meer financiën en personeelszaken. Ook is gestart met verbetering van de huisvesting. Begin 2024 hebben we in kaart waar we nog verdere versterking zullen aanbrengen. Omdat we hier als organisatie zelf niet volledig in kunnen voorzien, continueren we de gesprekken met OCW over ophoging van de structurele financiering.

Recent zijn we, in aanvulling op onze samenwerking met o.a. Albert Heijn, nieuwe partnerships aangegaan met KPMG, ABP/APG en BNP Paribas. Er lopen momenteel gesprekken met enkele andere potentiële grote bedrijfspartners. In bestaande en nieuwe partnerships zoeken we altijd naar een samenwerking die een inhoudelijk verdiepende toegevoegde waarde heeft voor alle partijen.

In onze samenwerkingen zijn we steeds kritisch op het bewaren van onze onafhankelijke positie en zorgen we er ook altijd voor dat we de relatie op een goede manier kunnen verbreken als wij dat nodig vinden.

2. Ontwikkel een strategie voor de maatschappelijke profilering van Naturalis. Reflecteer op de precieze invulling van en communicatie over de activerende maatschappelijke rol. Blijf weg bij activisme. Stem hierover af met vergelijkbare kennisinstellingen, en gebruik de autoriteit van Naturalis om mensen handelingsperspectief te bieden om verder biodiversiteitsverlies te voorkomen.

Wij onderschrijven deze aanbeveling. Het bieden van handelingsperspectief was en blijft ook de komende jaren een belangrijk strategisch speerpunt van Naturalis. We zijn gestart met de ontwikkeling van een public engagement programma, dat bestaande en nieuwe activiteiten krachtiger en effectiever zal maken, waarbij we ons bewust zijn van de scheidslijn tussen activeren en activisme.

3. Zet het interne gesprek over de voorbeeldfunctie voort en trek hierbij samen op met andere organisaties die voor dezelfde uitdaging staan. Blijf trouw aan de eigen missie en besteed aandacht aan de consistentie van de ambitieuze externe boodschap en de keuzes die gemaakt worden voor de eigen governance en bedrijfsvoering.

Het advies om meer bewust om te gaan met de voorbeeldfunctie nemen we graag ter harte.

4. Start tijdig met de zoektocht naar een nieuwe algemeen directeur en een nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht. Dit is ook het moment om het huidige bestuursmodel te heroverwegen. Overweeg een meerhoofdig bestuur. Houd bij het invullen van de vacatures oog voor Naturalis' ambities op het gebied van diversiteit, inclusie en duurzaamheid.

De raad van toezicht is zich zeer wel bewust van het belang en de urgentie van de genoemde opvolgingsvraagstukken in 2025. De raad heeft al in het afgelopen jaar beide kwesties op zijn agenda gezet en zal in het voorjaar van 2024 de praktische uitvoering ter hand nemen. Een analyse van het huidige bestuursmodel en een toetsing daarvan aan de hand van de actuele en toekomstige ambities van de organisatie, zal daar onderdeel van uitmaken.

5. Geef meerstemmigheid een vaste plaats in de strategie van het instituut, bijvoorbeeld via het instellen van klankbordgroepen.

Het belang van meerstemmigheid onderschrijven we. Naturalis heeft bij de ontwikkeling van zijn educatieve programma's, tentoonstellingen en andere publieksgerichte activiteiten ook met klankbordgroepen gewerkt.

Voor de komende tijd onderzoeken we nader hoe we een diverse groep kunnen betrekken. We beoordelen de bestaande vaste presentatie opnieuw op aspecten van meerstemmigheid en zullen deze waar mogelijk in de toekomst aanpassen.

Intern werken we, bijvoorbeeld in de vorm van brede dialoogsessies, aan het vergroten van inbreng van meer verschillende perspectieven om de meerstemmigheid te verbeteren. Het verder borgen van meer diversiteit van het personeel is daarnaast een ander belangrijk aandachtspunt.

6. Ontwikkel beleid voor de manier van omgaan met cultuurhistorische aspecten van de collectie en gebruik daarbij de rijke en soms pijnlijke historie om verhalen te vertellen die een bredere doelgroep aanspreken dan het museum nu doet.

Wij zijn ons zeer wel bewust van de, in sommige gevallen pijnlijke, koloniale verzamelhistorie van de door ons beheerde collectie. Ons beleid is om onderzoek naar de cultuurhistorische aspecten van de collectie ten volle en actief te ondersteunen, bijvoorbeeld door de beschikbare informatie te borgen, te uniformiseren, te verrijken en beter vindbaar te maken. Dit zullen we de komende jaren verder doorzetten. Het collectieplan poogt hier met de omschrijving van een collectieprofiel voor zowel historische collecties als nieuw te acquireren collecties richting aan te geven. Daarnaast geven maatschappelijk relevante thema's en specifieke restitutieverzoeken richting aan verdere verdieping. In onze publieksgerichte activiteiten staat het natuurwetenschappelijk perspectief voorop. Maar, waar passend, hebben we aandacht voor culturele aspecten, zoals bij de presentatie van de Dubois fossielen en bijvoorbeeld in de voor 2025 geplande Suriname tentoonstelling.

7. Werk aan het vergroten van de zichtbaarheid van de collectie en het wetenschappelijk onderzoek, en aan de nationale bekendheid van alle educatie- en publieksactiviteiten, misschien soms met wat meer lef en humor. Maak in het museum en het onderzoek nog meer gebruik van de collectie om de missie van Naturalis te realiseren.

Wij vatten deze aanbeveling op als een krachtige aanmoediging om voort te gaan op de ingeslagen weg.